

(อีก) เพราะยังใกล้ต่อบีติ และเพราะยังไม่ล่วงเลยไปโดยชอบ เหตุอุเบกขาที่ถึงอัปนาไม่มี แต่ในจิตตุดมณ พึงเกิดขึ้นไม่ได้เลย ฯ ก็ เพราะเหตุนั้น สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า จึงตรัสอธิษฐานสั่งไว้ว่า ทุกขินทรีย์ที่เกิดขึ้นแล้วในปฐมมณนี้ ย่อมดับอย่างสิ้นเชิง ดังนี้ เป็นต้น ด้วยประการอย่างนี้ ฯ

ในอธิการว่าด้วยจิตตุดมณนี้ พระอาจารย์ผู้โจทก์ท้วงว่า ถ้าเมื่อเป็นเช่นนั้น เวทนาเหล่านี้ แม้ที่พระโยคาวจรละได้แล้วในอุปจารแห่งมณนั้นๆ เพราะเหตุไร สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าจึงประมวลมาไว้ในอธิการว่าด้วยจิตตุดมณนี้ (อีก) เล่า ฯ พระอาจารย์ผู้เฉลยกล่าวว่า เพื่อกำหนดรู้ได้ง่าย ฯ

๒. ในคำว่า อมูลเกน ปาราชิกเกน นี้ พึงทราบวินิจฉัย ดังต่อไปนี้ มูลของปาราชิกนั้น ไม่มี เพราะเหตุนั้น ปาราชิกนั้น ชื่อว่า มีมูลหามิได้ ฯ ก็ ความที่ปาราชิกนั้นมีมูลหามิได้นั้น เพราะสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงประสงค์ด้วยอำนาจโจทก์ ให้อันโจทก์ประสงค์ด้วยอำนาจจำเลยไม่ ฉะนั้น เพื่อแสดงเนื้อความนั้น ท่านพระอุบาลีเถระจึงกล่าวไว้ในบทภาษณะว่า ปาราชิก ที่ชื่อว่า ไม่มีมูล คือ ที่โจทก์ไม่ได้เห็น ไม่ได้ยิน ไม่ได้รังเกียจ ดังนี้ ฯ

ด้วยบทภาษณะว่า อทิฏฐัง เป็นต้นนั้น พระอุบาลีเถระแสดงอธิบายไว้ว่า ปาราชิกใด อันโจทก์ไม่ได้เห็น ไม่ได้ยิน ไม่ได้รังเกียจ ในบุคคลผู้เป็นจำเลย ปาราชิกนี้ ชื่อว่า ไม่มีมูล เพราะไม่มีมูลทั้งหลาย คือ การเห็น การได้ยิน และความรังเกียจเหล่านี้ ฯ ก็ จำเลยนั้น จะต้อง ปาราชิกนั้น หรือไม่ต้องก็ตามที่ ข้อนี้ ไม่เป็นประมาณในสิกขาบทนี้ ฯ ในบทว่า อทิฏฐัง เป็นต้นนั้น ปาราชิกที่ชื่อว่า ไม่ได้เห็น คือ ไม่ได้เห็นด้วยประสาทจักขุ หรือด้วยทิพย์จักขุของตน ฯ ที่ชื่อว่า ไม่ได้ยิน คือ ไม่ได้ยินใครๆ เขาพูดกันเหมือนอย่างนั้น ฯ ที่ชื่อว่า ไม่ได้รังเกียจ คือ ไม่ได้รังเกียจด้วยจิต ฯ ปาราชิกที่ชื่อว่า ได้เห็น คือ ตนเอง หรือคนอื่นได้เห็นด้วยประสาทจักขุ หรือด้วยทิพย์จักขุ ฯ ที่ชื่อว่า ได้ยิน คือ ได้ยินอย่างนั้นเหมือนกัน ฯ ที่ชื่อว่า ได้รังเกียจ คือ ที่ตนเอง หรือคนอื่นรังเกียจ ฯ ในเรื่องได้เห็นเป็นต้นนั้น เรื่องที่ตนเองได้เห็น ชื่อว่า ได้เห็นเอง ฯ แต่ลักษณะแม้ทั้งหมดนี้ คือ คนอื่นได้เห็น ตนเองได้ยิน คนอื่นได้ยิน คนอื่นได้รังเกียจ อยู่ในฐานะที่ตนเองได้ยินมาทั้งหมดนั้น ฯ ก็ เรื่องที่รังเกียจมี ๓ อย่าง คือ

รังเกียจด้วยเรื่องที่ได้เห็น รังเกียจด้วยเรื่องที่ได้ยิน รังเกียจด้วยเรื่องที่ได้ทราบ ฯ

ในเรื่องรังเกียจทั้ง ๓ อย่างนั้น ที่ชื่อว่า รังเกียจด้วยเรื่องที่ได้เห็น คือ ภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปยังพุ่มไม้แห่งหนึ่ง ใกล้หมู่บ้าน ด้วยการถ่ายอุจจาระและปัสสาวะ ทนึ่ง แม้นคนใดคนหนึ่ง ก็เข้าไปยังพุ่มไม้นั้น ด้วยกรณียกิจบางอย่างเหมือนกัน แล้วกลับไป ทั้งภิกษุก็ไม่ได้เห็นทนึ่ง ทั้งทนึ่งก็ไม่ได้เห็นภิกษุ ทั้งสองคนต่างก็ไม่เห็นกันเลย หลีกไปตามชอบใจ ภิกษุอีกรูปหนึ่ง กำหนดหมายเอาอากาศที่คนทั้งสองออกไปจากพุ่มไม้นั้น จึงรังเกียจว่า สองคนนี้ กระทำบาปกรรมแล้ว หรือจักกระทำแน่นอน ดังนี้ นี้ชื่อว่า รังเกียจด้วยเรื่องที่ได้เห็น ฯ

พระวิสุทธีวงศาจารย์ ญาณส่วโร วัดเทพธิดาราม แปล
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.